

zich op de markt begeven, richten zich vooral op de kapitaalcrachtige klanten, wat ten koste gaat van dienstverlening aan de armen. Eigen bijdragen in de zorg of het onderwijs zijn voor hen vaak moeilijk op te brengen. En vaak zijn het niet alleen de kosten die de drempel voor toegang tot bepaalde diensten verhogen: soms verdwijnt de dienstverlening zelfs helemaal. Een voorbeeld: commerciële banken richten zich het liefst op kapitaalcrachtige burgers in grote bevolkingscentra. Als zij zich in een land vestigen (meestal door bestaande banken over te nemen), hebben ze de neiging om minder rendabele kantoren op het dunbevolkte platteland te sluiten. Maar dat betekent dat boeren daar geen toegang meer hebben tot kredietverstrekking om bijvoorbeeld hun zaaigoed te betalen. Dat heeft verstrekking gevolgen, niet alleen voor hun eigen levensonderhoud, maar ook voor de voedselvoorziening als geheel.

En tot slot dringen de rijke landen in hun handelsverdragen zonder uitzondering aan op deregulering: bedrijven moeten niet gehinderd worden door een oerwoud aan regels dat het vrije ondernemerschap in de weg staat. Maar ook dat heeft een keerzijde: regeringen in ontwikkelingslanden trekken aan de bel omdat dit ten koste gaat van hun mogelijkheden om te voorkomen dat succesvolle lokale bedrijven worden opgekocht door buitenlandse investeerders; om dumping van goedkope producten tegen te gaan; of om buitenlandse bedrijven te verplichten een bepaald percentage lokaal personeel aan te nemen of lokale grondstoffen te gebruiken voor hun productie. Hoe moeten deze landen dan nog hun economieën ontwikkelen? Of mag hun ontwikkeling alleen als die toevallig gelijk opgaat met de ontwikkeling van onze multinationals?

En niet alleen regeringen trekken aan de bel, ook milieuorganisaties en vakbonden tekenen regelmatig protest aan tegen dereguleringsmaatregelen, omdat – onder druk van het westen – zowel milieubeschermende als sociale wetgeving geslachttofferd worden.

Globalisering voor u

Tot zo ver het ‘ver van ons bed’-verhaal. Maar zo ver van ons bed is het niet. We moeten ons vooral niet rijk rekenen en denken dat deze politiek alleen van invloed is op de sociale omstandigheden in ontwikkelingslanden aan de andere kant van de wereld. Hier in Europa krijgen we inmiddels rechtstreeks te maken met de effecten van dit niet aflatende streven om onze concurrentiepositie in de wereld te versterken. Dat is globalisering voor u.

Alleen zijn de verbanden niet altijd even duidelijk. Dat is dan ook een van de weinige ‘positieve’ dingen die over Global Europe te melden zijn: in dit document wordt voor het eerst openlijk de link gelegd tussen het handels- en concurrentiebeleid van de Europese Commissie en de inzet om de Europese binnenlandse

markt langs neoliberale lijnen te hervormen. Of zoals Europa’s handelscommissaris Peter Mandelson het verwoordt: ‘door globalisering verdwijnt het onderscheid tussen wat we thuis doen en wat we over de grens doen.’¹

Net als in ontwikkelingslanden hebben wij hier in Europa ook te maken met liberalisering en privatisering van publieke diensten als energie, gezondheidszorg en openbaar vervoer. Want de overheid ‘treedt terug’ ten gunste van de markt. Concurrentie, vaak op arbeidsvoorwaarden, doet zijn intrede in sectoren die we kortgeleden nog ‘nutsvoorzieningen’ zouden

¹ ‘Europe Competing in the World’ – Toespraak van Peter Mandelson bij gelegenheid van de Churchill-lezing, Federaal Ministerie van Buitenlandse Zaken, Berlijn, 18 september 2006. (vertaling RK)

noemen. De consument wordt er ondertussen lang niet altijd beter van. En ons sociale model wordt eufemistisch gesproken 'geherstructureerd' of 'gemoderniseerd'. Beleidmakers hebben er zelfs nog mooiere woorden voor. 'Het verbeteren van employability door flexicurity' noemen ze dat dan. Of het 'herijken van onze sociale arrangementen'. En 'mensen toerusten voor verandering'.

Wat dit eigenlijk betekent, is de voortdurende uitholling van de rechten van werknemers, een radicale herziening van onze sociale voorzieningen: flexibilisering van de arbeidsmarkt, minder sociale zekerheid bij werkloosheid, ziekte of arbeidsongeschiktheid, verminderde ontslagbescherming en langer doorwerken.

Onttakhing sociaal model

Om ons concurrentievermogen te versterken, zal het Europese sociale model moeten worden onttakeld, is de heersende opvatting, althans de opvatting van de Europese 'heersers'. Dat wordt pijnlijk duidelijk uit een reeks recente arresten van het Europees Hof van Justitie, die bevestigen dat in de interne Europese markt het recht om grensoverschrijdend diensten aan te bieden en het recht op vrije vestiging voorrang krijgen boven minimumarbeidsvoorwaarden. Zelfs aan nationaal vastgelegde minimumbeloningen wordt getornd.

Een 'mooi' voorbeeld vormt de zaak waarin een Poolse bedrijf dat werkte op een Duitse bouwplaats zijn Poolse werknemers maar 46% betaalde van het in Duitsland geldende minimumloon. Maar toen

deze zaak werd voorgelegd aan het Europees Hof, volgde niet een veroordeling van het betreffende bedrijf wegens uitbuitingspraktijken. Integendeel, het Hof oordeelde dat het bedrijf legitiem gebruikmaakte van een concurrentievoordeel.²

Als het Europees Hof zonder met z'n ogen te knippen een dergelijk vonnis kan uitspreken, dan zou het ons ook niet moeten verbazen dat de Europese Commissie er niets tegenstrijdigs in ziet dat zij de in haar Lissabonstrategie uitgedragen doelstelling van 'duurzame groei met meer en betere banen' probeert te bereiken door zich te bedienen van beleid dat sociale en milieu-standaarden en arbeidsvoorwaarden juist ondermijnt.

Dat is hoe de agenda van Global Europe voor het versterken van ons concurrentievermogen in de praktijk werkt. Global Europe draait om wat de Commissie benoemt als 'het doorvoeren van de juiste hervormingen...om ervoor te zorgen dat onze economieën goed gepositioneerd zijn om de kansen te benutten die globalisering biedt'.³ Hieruit blijkt eens te meer dat Global Europe een

strategie is die voornamelijk in het belang is van grote transnationale bedrijven – zij zijn immers degene die kansen op de wereldmarkt moeten pakken. Een strategie die de kloof tussen arm en rijk verder zal verbreden – en dan niet alleen tussen de landen van het geïndustrialiseerde Noorden en het veel minder ontwikkelde Zuiden, maar ook binnen landen, en echt niet alleen in ontwikkelingslanden.

Omdat het welvaartsniveau in ontwikkelingslanden veel lager ligt dan bij ons, en de welvaartsverdeling er vaak nog een stuk schever is, zijn de effecten van de neoliberale agenda daar ernstiger dan hier. Maar wij hier in Europa moeten goed beseffen dat we op geen enkele manier gevrijwaard zijn van hetzelfde soort gevolgen. En dat de toenemende onzekerheid waar mensen in Europa mee te maken hebben niet slechts een autonoom gevolg is van het abstracte begrip globalisering, maar rechtstreeks verbonden is met de politiek-economische agenda van de EU.

Roeline Knottnerus is als onderzoeker verbonden aan het Alternative Regionalism project van het Transnational Institute, dat in samenwerking met sociale bewegingen en NGOs in Europa, Azië, Latijns-Amerika en Afrika op regionaal niveau alternatieven voor neoliberale ontwikkeling nastreeft.

² Het Rüffert-arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, zaak C-346/06.

³ http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm. (vertaling RK)

Het Europese energie- en klimaatbeleid

De belangen van grote producenten staan voorop

Het Europese energie- en klimaatbeleid ziet er op het eerste gezicht best aardig uit. De EU heeft, in elk geval als we het vergelijken met de andere machtsblokken, de meest vergaande, min of meer afdwingbare doelstellingen. Maar toch zal dit beleid, ook als het lukt het volledig uit te voeren, de dreigende klimaatcrisis niet kunnen bezweren. Want het is vooral een beleid dat gericht is op de grote energieproducenten, die veel meer onderdeel zijn van het probleem dan van de oplossing.

Peer de Rijk

Het is duidelijk dat we met het huidige systeem van energieproductie aansturen op een ecologische ramp van ongekennde omvang. De productie is nu gebaseerd op fossiele brandstof (olie, kolen, aardgas) en op kernenergie. Het gebruik van fossiele brandstof leidt door de uitstoot van broeikasgassen tot opwarming van de aarde. Op relatief korte termijn dreigt daardoor een zichzelf versterkend proces, waardoor het hele ecosysteem op aarde en het

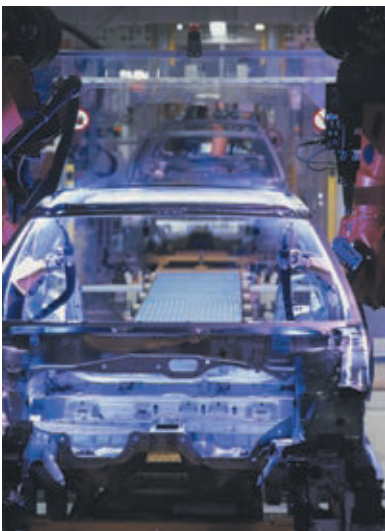
leven van vele miljoenen mensen in gevaar komen.

De op uranium gebaseerde kernenergie zadelt ons op met een groeiende hoeveelheid radioactief afval dat vele eeuwen lang gevaarlijk blijft, en met kernenergiecentrales die nooit helemaal veilig zullen zijn. Gezien de omvang van de problemen is het duidelijk dat het roer radicaal om moet. We moeten weg van de op fossiele brandstoffen en

op uranium gebaseerde energievoorziening, weg van de weggooi- en steeds-maar-meer-auto's-economie.

Het is ook duidelijk dat voor de oplossing van dit mondiale probleem besluitvorming op een hoger niveau dan van de nationale staten noodzakelijk is. De Europese Unie zou daarbij een belangrijke rol kunnen en dus moeten spelen.

Het Europese beleid ziet er op papier niet slecht uit. Voor 2020 gaat het uit van het verminderen van de uitstoot van CO₂ met tenminste 20%. Daarbij moet er in ieder geval sprake zijn van 20% minder energiegebruik. (Dat wordt dan echter wel berekend ten opzichte van de nu geprojecteerde groei voor 2020 en is dus veel minder dan een daling van 20% ten opzichte van de situatie nu). Deze doelstelling moet gehaald worden door efficiency: het evenveel doen met minder energie.

Daarnaast moet 20% van de energie die in Europa gebruikt wordt uit duurzame bronnen komen. En van de gebruikte brandstoffen voor transport en vervoer moet 10% uit duurzaam geproduceerde biomassa komen.

Het opschrijven van dergelijke doelstellingen is natuurlijk één. Of en hoe het gerealiseerd wordt is een andere zaak. Daarbij zijn een aantal aspecten van belang. In de eerste plaats is het de vraag of deze doelstellingen voor 2020 werkelijk gerealiseerd gaan worden. In de tweede plaats of dat op een manier gebeurt die het mogelijk maakt/stimuleert dat in de periode na 2020 een (bij voorkeur nog veel grotere) slag gemaakt kan worden. En tot slot is het van belang dat er sprake is van een systeem dat leidt tot een groeiend draagvlak voor het vergroenen van de economie.

In de energiesector hebben we te maken met grote belangen en zeer machtige partijen, zowel in de sector van de fossiele brandstoffen als in die van de kernenergie. Belangen die ook nauw verweven zijn met andere sectoren van de economie, zoals die van de auto-industrie. Er is die partijen veel aan gelegen om de huidige energie- en milieucrisis aan te grijpen om de eigen positie te versterken.

Zij zien de huidige situatie het liefst niet als een crisis, laat staan als een dreigende ramp, maar als een uitdaging. Een uitdaging om verdere innovaties door te voeren, te zoeken naar nieuwe technische oplossingen. En ze proberen op grote schaal subsidies voor de daarvoor benodigde investeringen los te krijgen. Een dergelijke aanpak staat veelal haaks op een werkelijke vergroening van de economie.

Feed-in systeem

De Europese doelstelling is om 20% van de energie uit duurzame bronnen te halen. Er is inmiddels ruime ervaring opgedaan met verschillende systemen om een dergelijk doel dichterbij te brengen. Een van de meest succesvolle is het zogenaamde feed-in systeem. Daarbij worden energiebedrijven verplicht alle duurzame energie in te kopen van alle producenten, tegen een vastgestelde prijs. Die prijs is afhankelijk van de opwekkingsmethode (stroom uit wind is goedkoper te maken dan stroom uit op zon gebaseerde systemen). De prijs voor de verschillende systemen wordt om de paar jaar opnieuw vastgesteld. Als de kostprijs voor productie is gedaald wordt de prijs die een energiebedrijf moet betalen naar beneden bijgesteld.

Dit systeem stimuleert op grote schaal decentrale, bijna individuele opwekking. In Duitsland zijn dankzij dit systeem tienduizenden mensen producent van duurzame energie. Ze maken vaak net wat meer dan voor het eigen gebruik nodig is en leveren de rest aan het energiebedrijf.

Dit klinkt misschien een beetje kabouterachtig, maar in Duitsland gaat het om een zeer significante bijdrage aan de vergroening van de economie. Het kleine beetje extra dat de energiebedrijven betalen voor groene stroom van kleine producenten wordt weggemixt in het totaal van rekeningen aan klanten van het bedrijf en heeft geen invloed op de staatskas. Er komt dus geen subsidie aan te pas, wat belangrijk is voor het draagvlak.

In Duitsland is met het feed-in systeem alleen al in 2006 de uitstoot van 97 miljoen ton CO₂ voorkomen. Deze aanpak creëerde een extra omzet van 21,6 miljard euro (met name door de bouw van duizenden kleine wind- en zonnepanelensystemen) en zorgde voor een extra kostenpost van anderhalve euro per maand voor een gemiddeld gezin. Een bedrag dat voor iedereen volledig aanvaardbaar blijkt te zijn. Het gevolg van dit systeem is dat er duizenden onafhankelijke energieproducenten bijkomen: huishoudens of kleine groepen mensen (sportvereniging, wijk, dorp, bejaardentehuis) die samen de eigen energie opwekken. En daar zit 'm meteen de kneep: dat vinden de gevestigde grote energiebedrijven helemaal niet fijn.

Ze hebben liever een verplichtende doelstelling voor groene stroom als

percentage van de totale hoeveelheid opgewekte energie (zoals in de Europese doelstelling).

Bij een dergelijke benadering kom je als het ware vanzelf bij relatief grootschalige systemen waarin alleen zij kunnen investeren. Daar is vervolgens subsidie voor nodig, want anders doen ze het niet. Bij het feed-in systeem worden mensen gestimuleerd om zelf groene stroom op te wekken, zo zuinig mogelijk met energie om te gaan en zo veel mogelijk aan het net te leveren. Bij een vastgesteld percentage groene stroom opgewekt door grote producenten gaat de productie van groene stroom buiten de consument om en is er geen stimulans voor verdere groei van het aandeel groene stroom, voorbij de verplichte percentages.

Bedrijven - met name de grote Britse, Duitse en Franse energiebedrijven - hebben, vaak gesteund door hun regeringen, met succes campagne gevoerd binnen de EU om het systeem van feed-in te torpederen.

Handel in groene stroom

Europa kiest er voor om het mogelijk te maken onderling te handelen in groene stroom en in CO₂-rechten. Dit omdat het ene land nu eenmaal makkelijker groene stroom of juist nog heel veel vieze stroom maakt. Bovendien, aldus de EU, ontstaat er zo 'keuzevrijheid': een land dat er voor kiest om vuile energie te blijven maken kan zich schoonkopen in het buitenland. Dat schone-energieproducerende land kan de meerkosten van schone ener-

gie op die manier terugverdienen. Het maakt voor het klimaat immers niet uit waar de vervuiling plaatsvindt of wordt teruggedrongen. Er wordt gewerkt met certificaten die verhandeld kunnen worden.

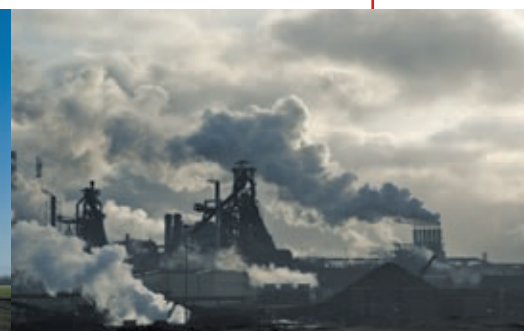
Dat systeem werkt globaal als volgt: een traditionele (vervuilende) stroomproducent krijgt het recht om een bepaalde hoeveelheid CO₂ uit te stoten (gebaseerd op wat hij voor de invoering van het systeem in de praktijk uitstootte). Dat zijn bijvoorbeeld 100 eenheden en dus 100 certificaten. Als hij zijn productieproces weet te verschoonen stoot hij minder uit en kan hij een deel van die rechten verkopen, bijvoorbeeld 20 eenheden en dus certificaten. Die verkoopt hij aan een andere producent die zo meer CO₂ uit mag stoten. Omdat het voordelig is minder te gebruiken dan je mag (vermeden energiekosten plus opbrengst van de verkoop van de rechten aan een ander) gaan de bedrijven hun best doen om minder te vervuilen. Tot zover de theorie. Maar omdat er door de EU niet is gekozen voor een verplichte jaarlijkse vermindering van de uitstoot, noch voor een verplicht groeiend aandeel groenestroomproductie (gedifferentieerd naar de productiebron van de groene stroom), leidt dit helemaal niet tot echte vergroening en blijven bestaande structuren in stand. Een dergelijk systeem zou pas echt vergroenend werken als het plafond per jaar significant naar beneden wordt bijgesteld.

Dan de groene stroom. Terwijl een heel aantal landen al een prima nationaal systeem heeft, wordt het nu verplicht om Europees te handelen in certificaten. Een land wat zelf niets doet aan het stimuleren van de

productie van groene stroom kan de certificaten op de markt kopen en op die manier de doelstelling halen. In totaal wordt de hoeveelheid groene stroom niet groter, alleen meer verspreid over Europa. Ook hier kan handel prima werken als er maar een groeiend (per jaar) en verplicht (per land) aandeel groene stroom wordt afgesproken. Dat is nu niet het geval.

De duurzame-energiesector moet de kosten van het systeem van certificaten zelf betalen terwijl zij helemaal geen voorstander is van een dergelijk systeem. Het zou veel logischer zijn om volgens het uitgangspunt 'de vervuiler betaalt' de vervuilende sectoren voor die extra kosten op te laten draaien. In plaats daarvan werden de rechten voor de handel in vieze stroom in eerste instantie gratis toegekend op basis van de toenmalige productie. De invoering van een dergelijk systeem van certificering kost veel geld. Kosten van invoering, controle, veiligheid en dergelijke. De Duitse overheid heeft uitgerekend dat een certificatenstelsel voor groene stroom 100 miljard euro extra kost tot 2020. Gegeven het systeem zullen de meerkosten alleen opgebracht moeten gaan worden door de producenten (en daarna natuurlijk de consumenten) van groene stroom.

En dus is het weer een indirecte forse steun aan de gevestigde kolen- en uraniumboeren. Door energie (met name elektriciteit) enerzijds als handelswaar te behandelen maar er anderzijds niet voor te kiezen de markt werkelijk voor alle spelers gelijk te maken, houd je de oneerlijke maar vooral zeer milieu-onvriendelijke situatie in stand.

Op zichzelf is een marktmechanisme in de energievoorziening best handig. Maar dan wel op een heel simpele en eerlijke manier. Het zou moeten beginnen met een enerzijds simpele en voor de hand liggende maar tegelijk ingrijpende wijziging van het beleid: alle verborgen kosten van de gangbare bronnen worden eindelijk eens meegenomen in de kostprijs van de verschillende soorten stroom. Grootverbruikers worden niet meer gesubsidieerd en de kosten van de infrastructuur die onlosmakelijk alleen verbonden is met groot, centraal, vermogen worden ook volledig verrekend in de kostprijs van stroom. De energiebedrijven worden verplicht elk jaar een paar procent meer groene stroom te maken, met bijvoorbeeld procentueel steeds evenveel stroom uit wind, zon, schone biomassa en andere vormen van echt duurzame energie. Doordat een werkelijke prijs voor energie wordt betaald, wordt het veel voordeliger voor zowel de consument als de producent om aan te sturen op een dalend energieverbruik, het aloude 'negawatten' waarbij het voor een energiebedrijf veel slimmer is om haar klanten minder stroom te laten verbruiken dan te moeten investeren in nieuw vermogen.

Decentrale, kleinschalige opwekking wordt gestimuleerd door een reële vergoeding te geven en toegang tot het net te garanderen, met voorrang boven grootschalig nieuw fossiel- of kernvermogen. Eigendom van de energiebedrijven blijft in handen van de (decentrale) overheid, een extra stimulans voor de burger om energie te besparen en/of zelf energie op te gaan wekken. Niet alleen wordt de hoeveelheid fijnstof en uitstoot van klimaatveranderende stoffen verminderd, de inwoner van

een stad of dorp kan zich ook weer meer verantwoordelijk gaan voelen voor de energievoorziening, zowel in zijn rol als consument als in zijn rol als burger.

Het is natuurlijk niet makkelijk om een systeem, bijvoorbeeld langs bovenstaande lijnen, zo in te richten dat het werkt en voldoende zuivere prikkels heeft om de doorbraak naar een werkelijk duurzame energievoorziening te versnellen. Het nu door de EU en de meeste lidstaten gesteunde systeem gaat dat in elk geval niet doen, het leidt eerder tot meer steun aan kern- en kolencentrales.

Peer de Rijk is coördinator van WISE, een wereldwijd netwerk van burgers en milieuorganisaties die zich zorgen maken over kernenergie, radioactief afval en straling. WISE wil schone energie voor arm en rijk,

Foto: Map van der Wilden

zonder kernenergie en zonder CO2-uitstoot. Zie: www.tegenstroom.nl

Dit is een sterk verkorte versie van een uitgebreid Engelstalig artikel dat gepubliceerd is als 'special' van de Nuclear Monitor, het blad van WISE. Het nummer is op te vragen via wiseamster@antenna.nl, vraag naar NM nr. 665.

In Nederland groeit het aantal mensen dat er voor kiest om de eigen stroom op te wekken. Via bijvoorbeeld www.duurzameenergie.org of www.polderpv.nl komt u een heel eind.

En u kunt in elk geval kiezen voor een energieleverancier die het hart echt op de goeie plek heeft en het milieu niet alleen lippendienst bewijst. Via www.groenestroomjaargraag.nl kunt u de bedrijven vergelijken en een goede keus maken.

Europa en de afbraak van de sociale zekerheid

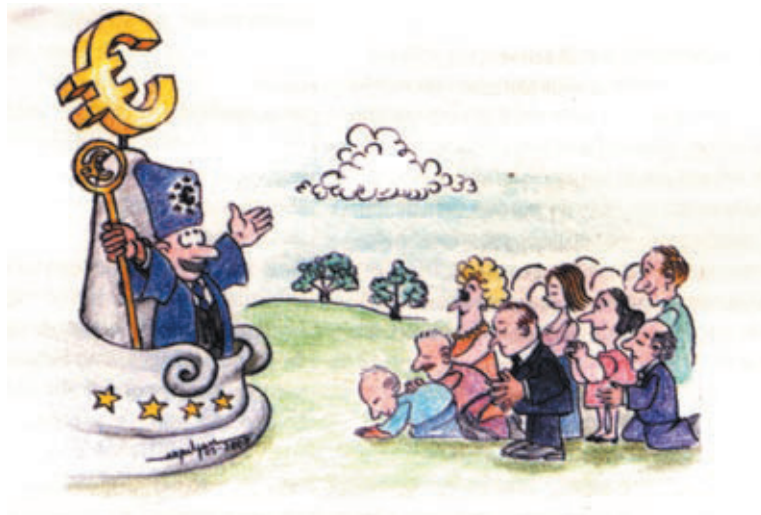
Na het Europa van de markt en de munt zou er gewerkt worden aan een sociaal Europa, zo werd de afgelopen jaren steeds beweerd. In werkelijkheid heeft Europa de afgelopen decennia een belangrijke rol gespeeld bij het afbreken van de sociale zekerheid en het versterken van de tweedeling in de maatschappij.

Piet van der Lende en Willem Bos

Aan het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw vond er een belangrijke omslag plaats in het economische beleid in vrijwel de hele wereld. In navolging van Reagan en Thatcher werd ook elders het neoliberalisme omhelsd. Dat was een reactie op de omslag in de economie die vanaf half jaren zeventig zichtbaar was. Er was een einde gekomen aan de periode van economische groei die de periode vanaf het eind van de Tweede Wereldoorlog gekenmerkt had.

De neoliberale politiek richt zich op liberalisering, privatisering, en het terugdringen van de overheids-uitgaven. In wezen was en is de neoliberale politiek er op gericht om de winsten van de bedrijven te verhogen door het terugdringen van de lonen en het verminderen van andere kosten voor de bedrijven. In de praktijk is dit aardig gelukt. De afgelopen 25 jaar is het aandeel van de lonen en de uitkeringen in het nationaal inkomen in Europa gemiddeld met 8% gedaald.

Het doorzetten van de neoliberale politiek betekende in Europa ook het gestaag afbreken van de stelsels van sociale zekerheid die daar in de periode na de oorlog waren opgebouwd. De EU speelde een belang-

rijke rol in het doorvoeren van de neoliberale agenda en de afbraak van de sociale verworvenheden. Allerlei maatregelen die op nationaal vlak heel moeilijk lagen werden als Europees beleid verkocht. 'Het moet van Brussel' was een vaste formule om allerlei verslechtingen door te voeren.

Lissabon-agenda

In 2000 werd op de Europese top in Lissabon de zo genoemde Lissabon-agenda aangenomen. Het uitgangspunt daarbij was dat tegen 2010 de EU "de meest concu-

rerende en dynamische kennis-economie van de wereld moest zijn.' Om dat te bereiken moest er meer geïnvesteerd worden in onderzoek en ontwikkeling en zou de arbeidsparticipatie moeten worden verhoogd.

Geheel in lijn met de neoliberale ideologie zou dat laatste vooral bereikt moeten worden door het verbeteren van de winstgevendheid van de bedrijven. Deze winsten zouden vervolgens geïnvesteerd worden, wat tot meer werkgelegenheid zou leiden. Van winst naar werk. Daarnaast zouden extra

Groeiende kloof

Van 1977 tot 1997 is volgens de officiële cijfers het besteedbare inkomen van werkenden in Nederland met gemiddeld 12% gestegen. In dezelfde periode is het inkomen van uitkeringsgerechtigden met gemiddeld 13% gedaald. Een verschil van 25%. Sindsdien is die kloof waarschijnlijk nog groter geworden.

In 1980 lagen de uitgaven voor sociale zekerheid in Nederland op 6% van het Bruto Nationaal Product. Dat was toen boven het EU-gemiddelde. In 2005 was dat percentage gedaald tot 2% en lag het beneden het EU-gemiddelde.

inspanningen moeten worden verricht om niet-(meer)-actieven (werklozen, niet-werkende vrouwen, arbeidsongeschikten en ouderen) weer, of voor het eerst, aan het werk te krijgen.

Die omzetting van winst naar werk was duidelijk een fabeltje, zo was ook al in de voorafgaande periode gebleken. De inderdaad toegenomen winsten van de bedrijven worden voor een groot gedeelte niet geïnvesteerd maar vloeien als winst naar de aandeelhouders en als extra beloning naar de topbestuurders. Voor zover de winsten wel geïnvesteerd worden, is dat vooral in arbeidsbesparende technieken. Door de verscherping van de concurrentie - als gevolg van het vrije verkeer van goederen en kapitaal - en de toegenomen macht van de aandeelhouders zijn bedrijven voortdurend bezig om te reorganiseren om zo hun winsten op peil te houden of te vergroten.

De eisen die aan de factor arbeid worden gesteld worden steeds hoger. Het werktempo wordt opgevoerd en er wordt van de werknemers steeds meer flexibiliteit vereist. Tegelijkertijd neemt de zekerheid van werk, maar ook van sociale voorzieningen af. De werkloosheid en in het algemeen de (naar de mening van de bedrijven en de overheid) te lage arbeidsparticipatie wordt bestreden door 'sociale activering'. De toegang tot sociale uitkeringen wordt steeds moeilijker. In plaats van uitkeringen worden mensen steeds meer gedwongen om slecht betaalde baantjes aan te nemen.

Er ontstaat een onderklasse van mensen met tijdelijke flexibele baantjes met slechte arbeidsvoorwaarden en een volstrekt gebrek aan baan zekerheid. Het recht op maatschappelijke ondersteuning, zoals dat bijvoorbeeld was vastgelegd in de oude bijstandswet, is verdwenen. Ook is de sociale zekerheid voor een deel geprivatiseerd. Risico's moeten nu opgevangen worden door verzekeringen en wie dat niet goed heeft geregeld, heeft de gevolgen daarvan aan zichzelf te wijten.

De rol van Europa

We hebben hierboven benadrukt dat de EU een grote rol speelt in het doorvoeren van de neoliberale

politiek en daarmee de afbraak van de sociale voorzieningen in de Europese landen. Maar dat betekent niet dat die ontwikkelingen door Europa aan de afzonderlijke landen worden opgelegd, of doorgevoerd tegen de wil van de nationale regeringen in. Uiteindelijk zijn het de nationale regeringen die het in Europa voor het zeggen hebben. Zij nemen uiteindelijk de cruciale politieke beslissingen. Alleen is het wel handig om vervolgens 'Europa' aan te wijzen als de boeman. Voor een sociale politiek in de Europese landen is een nauwe Europese politieke samenwerking noodzakelijk. De afzonderlijke landen zijn al lang niet meer in staat om tegenwicht te bieden tegen de enorme macht van de grote multinationale bedrijven. Dus Europa is nodig, maar wel een ander Europa.

Piet van der Lende is actief in het Komitee Euromarsen tegen werkloosheid, armoede en sociale uitsluiting, een Europees netwerk van vakbondsgroepen en werklozenorganisaties. Hij is werkzaam bij de Bijstandsbond Amsterdam. Willem Bos is Coördinator van het Comité Ander Europa.

Dit stuk is gebaseerd op de brochure 'Hun Europa en het onze, Hoe dit Europa de rijken helpt rijker te worden en de armen armer (en wat daar tegen te doen is)' die zij samen met Jan Múter schreven. Zie www.andereuropa.nl/publikaties.

